

Økt satsing på voldsforebygging for risikoutsatte voksne

Likestillings senteret har siden 2018 jobbet for å få på plass et nasjonalt program for voldsforebygging for risikoutsatte voksne. Programmet VIP (Viktig Interessant Person) er utviklet i Sverige, men Likestillings senteret har i samarbeid med Nok. Hamar rettighetene til å drifte programmet i Norge. 22 kommuner og 10 bedrifter har utdannede instruktører og kan gjennomføre kurs med sine innbyggere som trenger ekstra støtte og øvelse for å bestemme selv, sette grenser og ikke bli utsatt for vold eller overgrep.

Prosjektet har vært finansiert av Konfliktrådet og Bufdir gjennom tilskuddsmidler. For å sikre videre drift og videreutvikling er vi imidlertid avhengig av stabil finansiering over tid. Tilskuddsmidler er uforutsigbart og det er vanskelig å satse inn i nye kommuner og sikre videreføring og oppfølging i kommuner som allerede er i gang. Følgeforskningen fra programmet viser at det er stort behov for en slik satsing i Norge.

VIP-kurs gir risikoutsatte voksne økt kunnskap om vold og overgrep, men også økt egenmestring og selvbestemmelse, samt evne til å forstå egne grenser og hva som er greit og ikke greit. Gjennom prosjektet utdanner vi VIP-instruktører - de gjennomfører programmet for sine innbyggere eller tjenestemottakere.

Vårt ønske er å videreutvikle VIP til et nasjonalt program som kan tilbys alle kommuner som en forebyggingsmodell i tråd med strategier for folkehelse, likestilling, opptrapping mot vold og overgrep og habilitering i førstelinjen. VIP-voldsforebygging er et verktøy for kommunene til å jobbe forebyggende og med CRPD i praksis. Programmet passer godt som en forebyggingsmodell inn i TryggEst.

VIP voldsforebygging trekkes frem som en viktig satsing for forebygging og CRPD i praksis både i NOU 2023:13 *På høy tid* og i St. meld 8 (2022-2023) *Menneskerettigheter for personer med utviklingshemming*, og er også omtalt i *Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2024–2028)*. Erfaringer fra programmet og følgeforskningen viser at deltagerne tar mer eierskap over eget liv. De lærer å si nei og sette grenser for seg selv. De blir mer selvstendige og bestemmer mer i sin egen hverdag. Mange som deltar forteller også om vold og overgrep, og vi har stort sett ikke grupper uten at vold og overgrep kommer frem blant deltagerne. Samtidig viser følgeforskningen at kommunene får et praksisretta verktøy til å jobbe med voldsforebygging i tjenestene og at det blir mer fokus på hvordan avdekke og forebygge, men også en forsterking av rutiner i tjenestene og økt kompetanse blant de ansatte.

Likestillings senteret har over flere år spilt inn til myndighetene at det trengs en stabil økonomi for å lykkes med det videre forebyggingsarbeidet. Vi ber følgelig igjen om midler til å drifte og videreutvikle VIP-voldsforebygging for risikoutsatt voksne i tråd med nasjonale anbefalinger og ber om øremerking av 1 mil. kroner over kap. 433 post 70.

Styrke tjenestene som møter voldsutsatte skeive

Både internasjonal og nasjonal forskning peker mot at de av oss som bryter med normer for kjønn og seksualitet er mer utsatt vold i nære relasjoner enn den øvrige befolkningen (Dank et

al., 2014, Barrett, 2015, Ummak, Toplu-Demirtas & Jessen, 2021, Semprevivo, 2021). Til tross for dette viser forskning fra både Norge og Sverige at skeive vegrer seg for å oppsøke hjelpetilbudet etter at de har blitt utsatt for vold (Øverlien, 2020, Turner & Hammersjö, 2021, Mathisen 2024). Årsakene til dette er knyttet til en frykt for hvordan en vil bli møtt av hjelpetjenestene som skeiv. Er det plass til normbrytere hos hjelpetjenester som tradisjonelt har vært til for heterofile ciskvinner slik som krisesentrene? Vil ens erfaringer bli tatt på alvor når de bryter med forventningene rundt hva et overgrep er? I en undersøkelse Likestillingssenteret har gjort på oppdrag for Redd Barna (Mathisen, 2024), kom det frem at flere blant annet hadde opplevd at menns fortellinger om voldtekt ble trukket i tvil i møtet med hjelpeapparatet, eller at deres normbrytende identitet ble forstått som et resultat av seksuelle overgrep. Dette vitner om manglende kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold, og vold og overgrep i et skeivt perspektiv hos hjelpetjenestene.

Flere av informantene fortalte også at de må bruke mye tid på å nettopp kompetanseheve hjelpetilbudene på skeiv tematikk (Mathisen, 2024). Dette stjeler tid fra selve behandlingen / oppfølgingen og gjør at de av oss som er skeive ikke har et reelt likeverdig hjelpetilbud.

På bakgrunn av dette mener Likestillingssenteret at det må settes av midler til å styrke tjenestene som møter voldsutsatte skeive og sikre en kompetanseheving på vold og overgrep i et skeivt perspektiv.

Den fysiske utformingen av tjenestene er også av betydning. Eksempelvis gjør dagens kjønnssegregerte krisesentre at en vil kunne bli utsatt for et kjønnspoliti som skal avgjøre om du er det kjønn du sier du er eller ikke. Dette er svært belastende for de av oss som er trans, og bidrar til ytterligere annerledesgjøring. De av oss som er ikke-binære vil i et binært kjønnssystem alltid bli feilkjønn. Det at krisesentrene er organisert rundt en hetero- og cisnorm, gjør at krisesentrene forsterker den diskrimineringen og volden de av oss som er skeive opplever i møtet med storsamfunnet. Krisesentrene blir dermed ikke den frisonen som de er ment å være.

For at alle voldsutsatte skal møtes på en god måte og at den fysiske utformingen av krisesentrene ivaretar alle brukergrupper, må krisesentrene sikres gjennom øremerkede midler over statsbudsjettet til kommunene.